

שמות ב

„כל עבודתם“, אין זייער עיקר עבודה נאך אלץ באשטאנען אין אויסארבעטן לבנים*. ווי דאס איז מוכח פון דעם וואס עס ווערט דערציילט ווייטער: בשעת פרעה האט געוואלט דורכפירן דעם „תכ“ בד העבודה על האנשים [וואס דאס איז דאך שוין געווען ביים סוף פון זמן גלות מצרים, נאכדעם ווי משה ואהרן זיינען בשליחותו של הקב"ה געקומען צו פרעה און אים געזאגט „שלח את עמי“]. האט ער דאס געטאן (ניט דורך אן אנדער סארט ארבעט, נאר) דוקא דורך דער ארבעט פון מאכן לבנים (אנזאגנדיק מען זאל זיי ניט געבן קיין תבן פאר דעם, און צו דער זעלבער צייט זאל ניט פעלן פון דעם פריער-באשטימטן סכום לבנים).

נאך מער: אויך אין משך פון דעם גאנצן זמן השעבוד, איז זייער ארבעטס-טאג בעיקר געווען פארנומען מיט אויס-ארבעטן לבנים (כאטש זיי האבן אויך געטאן אנדערע ארבעט). דאס איז מוכח דערפון וואס ס'ווערט געזאגט אין מד"רש "אויפן פסוק: „ויעבירו מצרים את בני“ בשרך — בפה רך“, און פרעה אליין האט גענומען א „סל ומגריפה“ און געמאכט לבנים* און דורכדעם איינ-גרעדט איין: „עשו עמי היום בטובה“, און אויך זיי זאלן אים נאכטאן און מאכן לבנים. האבן די אידן געארבעט מיט אים

א. אויפן פסוק וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה את כל עבודתם וגו'. זאגט די גמרא: „בתחילה בחומר וב-לבנים, ולבסוף ובכל עבודה בשדה, ולבסוף: את כל עבודתם“. און די מפרשים: ערקלערן דעם פשט פון דער גמרא: היות אז מ'קען פרעגן פארוואס דער פסוק טיילט אויס באזונדער די ארבעט „בחומר ובלבנים“, בעת דאס ווערט נכלל אין „כל עבודתם“ וואס שטייט ווייטער? און דאס באווארנט די גמרא, אז דער שעבוד „בחומר ובלבנים“ איז געווען „בתחילה“; דער אנהייב פון דער גאנצער „עבודה בשדה“ וואס איז געקומען „לבסוף“, און דערפאר ווערט עס דערמאנט (פריער און) באזונדער.

אין תורה ועניני' איז דאך אלעס בתכ-לית הדיוק. איז דערפון פארשטאנדיק אז דאס וואס די ארבעט „בחומר ובלב-נים“ איז געווען „בתחילה“ (און „לבסוף“ — „כל עבודתם“), מיינט עס ניט בלויז פריער אין מובן פון זמן, נאר אויך „תחילה“ אין תוכן, אין וואגיקייט און הארביקייט פון שעבוד; ד. ה. אז אין „חומר ולבנים“ איז באשטאנען דער עיקר און דער כלל פון דעם שעבוד, און דערפון זיינען דערנאך ארויסגעקומען (בדוגמת פרטים פון א כלל) די כל מיני שעבוד פון „כל עבודתם“.

דערפאר זעט מען, אז אויך „לבסוף“ ווען די אידן האבן שוין געארבעט ביי

4* להעיר מפרשי משפטים (כד, יו"ד): „שהיו משועבדים במעשה לבנים“.

5 פרשתנו ה, א ואילך.

6 במדבר פט"ו, כ. תנחומא בהעלותך

יג. ת"כ שם כג. וראה גם שמו"ר שם.

7 פרשתנו א, יג.

8 ראה גם סוטה שם, ריש ע"ב.

9 ראה גם שם, א.

1 פרשתנו א, יד.

2 סוטה יא, ב.

3 שמו"ר פ"א, יא. וראה חדא"ג

מהרש"א בסוטה שם. שמפרש כן גם בגמרא.

4 חדא"ג שם.

די תורה טיילט אויס באזונדער די אר-
בעט פון חומר ולבנים — ווייל אפילו
דערנאך ווען זיי האבן אויך געטאן „כל
עבודתם“, איז אָבער זייער עיקר בא-
שעפטיקונג נאך אלץ געווען ביים מאַכן
לבנים.

ב. דער ביאיר פון דעם וואָס דער
הויפט שעבוד ¹¹ איז באַשטאַנען פון
חומר ולבנים:

שוין אַמאָל גערעדט באַריכות ¹² אין
דעם פירוש פון „ויעבירו מצרים את
בני גו“ וימרו את חייהם בעבודה קשה
גו“, אַז דער לעבן און די כוחות פון
אידן, וואָס זייער אמת'ער חיות און
כחות נעמען זיך פון קדושה ¹³ (נפש
האלקית ¹⁴). האָבן די מצרים אויסגע-
נוצט אויף צו בויען די ערי מסכנות —
לפרעה. אַנשטאָט דעם וואָס אידן דאַרפן
זיך פאַרנעמען מיט אויפמאַכן אַ דירה
לו ית', בויען דעם „עיר אלקינו“ ¹⁵,
זיינען זיי געצוואונגען געוואָרן פון די
וואָס זיינען זייערע מצרים ¹⁶ ומעיקים
צו פאַרװענדן די הייליקע כחות צו
אויפשטעלן אַ דירה פאַר קליפה רל,
„ערי מסכנות לפרעה“.

און „זה לעומת זה“: כשם ווי דער

(13) במצרים כפשוטו, ובמצרים וגלות
ויציאת מצרים שעבודות כאו"א מבני,
שב„כל יום ויום חייב לראות עצמו כאילו
הוא יצא היום ממצרים“ (תניא רפ"ז —
ראה שם ביאורו).

(14) ראה עד"ז לקו"ש ח"ג ע' 848 ואילך.
(15) כנאמר על התומיץ כי הם חיינו.
וראה קינטרס ומיין מ"ז. ולכן נוגע מאד
הענינים שעוסקים בהם, מפני שבכל דבר
ודבר שהאדם פועל ועושה מכניס בזה כחות
אלקית (ד"ה בששה"ק תעריב פ"ב). וראה גם
לקו"ש שם הערה 22.

(16) ראה תניא פ"ט, יב ועוד.
(17) תהלים מח, ב. וראה רשימות הצ"צ
שם.

(18) דכל המצירים נקראו ע"ש מצרים
(ראה ב"ר פט"ז, ד).

„בכל כח“, און ווען ס'איז געקומען די
נאָכט האָט פרעה געהייסן איבערציילן די
אויסגעאַרבעטע לבנים פונעם טאָג און
האָט זיי געזאָגט „כזה אתם מעמידים
בכל יום ויום“.

היינט וויבאלד אַז טאָג-נאָך-טאָג האָבן
אידן דערנאָך געדאַרפט צושטעלן דעם
זעלבן סכום לבנים וואָס זיי האָבן
אויסגעאַרבעט במשך פון יענעם גאַנצן
טאָג ווען זיי האָבן געאַרבעט בכל
כחן, איז דאָך פאַרשטאַנדיק אַז אויך
אין משך פון זייער ווייטערדיקן זמן
השעבוד זיינען זיי דעם רוב היום
כמילי ¹⁷ געווען באַשעפטיקט ביים אויס-
אַרבעטן לבנים ¹⁸; און די אַנדערע
כל מיני עבודה וואָס זיי האָבן געטאָן,
איז דורכגעפירט געוואָרן אין די ווייניקע
שעות נוספות (אין דער נאָכט) ¹⁹.

דערמיט ווערט גוט פאַרשטאַנדיק וואָס

(10) אבל לא כל היום ממש — שהרי
חלק מהיום בנו את הערים*, שגם זה נכלל
בהעבודה „בחומר ובלבנים“ (ראה מהרש"א
שם: שבתחלה בנו לו ערים). ואולי י"ל:
בחומר (לעשות ממנו לבנים) ובלבנים (לבנות
מהם ערים).

ברמב"ן (א, יא) ואוה"ח (שם, יד), שבנין
הערים אינו נכלל בהעבודה „בחומר ובל-
בנים“, ומפרשים שבתחלה היו בונים הערים
ואח"כ הוסיפו עליהם עשיית הלבנים. אבל
פשטות ה'ל בגמרא ומורש שם מטמע כנ"ל.
וראה אוה"ח (שם, יא): „ולדבריהם ז"ל
צריך לומר לו קדמו דברים (ש"ה רך)“
לשרי מסיים.

(11) להעיר משמור"ש שם, יב: אם אתם
הולכים לישן בבתיכם... אין אתם משלימים
את הסכום שלכם.

(12) ב"ר פכ"ו, ב. תנחומא ויצא, ט.

(*) ואין לומר שבנין הערים הי' משחשי-
נה — כי (א) רק „בכל עבודה בשדה“ הי'
לאחר „שבאין לנוח לערב לבתיהן“ (תנחומא
ויצא ט), (ב) לפי"ז נמצא שבנין הערים
— מלאכה עקירת — לא נמנית כלל
בפסוק „וימרו את חייהם“ (ורק — נכלל
(בדרך אגב) באת כל עבודתם)!

א דבר לא טוב, איז מען דורכדעם מוסיף
א ציגל אין דעם בנין דקליפה. די פאר-
שידנקייט פון די פעולות און עבודות
דריקט זיך אויס אין דעם תוכן הבנין,
אבער בחיצוניות, האבן די אלע פעולות
א צד השווה — בנין (פעולות טובות
— בנין ירושלים; פעולות לא טובות —
בנין צור ²¹).

ג. אין שטיינער גופא, וואס מיט זיי
ווערט בעיקר אויפגעשטעלט דער בנין,
זיינען פאראן צוויי סארטן: אבנים וואס
זיינען א בריאה בידי שמים; און לבנים
וואס ווערן אויסגעארבעט פון מענטשן ²².
און די ארבעט פון אידן אין מצרים איז
באשטאנען (ניט אין אבנים, נאר) אין
מאכן לבנים.

וואס איז דער חילוק צווישן אבנים
אין לבנים? „אבנים“, זייענדיק א בריאה
בידי שמים, זיינען מרמז אויף א הוי-
כער מדרגה פון קדושה ²³. דעריבער
האט מען דעם בית המקדש געדארפט
בויען (לכתחילה) פון אבנים ²⁴, און
אויך ארץ ישראל אין אלגעמיין ווערט
אנגערופן „ארץ אשר אבני ברזל“ ²⁵.
לבנים אבער ווערן געשאפן דורך מעשה
ידי אדם, זיי זיינען מרמז אויף רשות ²⁶
און עס היינגט אפ פון דעם מענטשן
וואס דערפון וועט ווערן: קדושה, אדער
דער היפך.

[וואס דערפאר געפינט מען, אז דער
איסור פון השתחוו' בפישוט ידים ורג'-
לים איז גילטיק דווקא ביי רצפת אבנים

„עיר אלקינו“ ווערט „געבויט“ פון אב-
נים (ע"ד דוגמא ווי א שטאט באשטייט
פון ריבוי בתים און א בית ווערט גע-
בויט פון שטיינער ²⁷ — עיקר ותקפו
של בית זיינען די אבנים וואס אין אים ²⁸)
— אזוי איז אויך, להבדיל, געווען ביי
די ערים דקליפה אין מצרים (ווארום
קליפה וויל זיך גלייכן צו קדושה —
כקוף בפני אדם ²⁹): דער עיקר השעבוד
פון די אידן איז געווען צו אויסארבעטן
די ציגל (ותהי להם הלבנה לאבן ³⁰),
די שטיינער, פאר די מצרים-שטעט.

און דערמיט איז מבואר וואס די עבו-
דה „בחומר ובלבנים“ שטעלט מיט זיך
אויך פאר דעם כלל פון „כל עבודתם“
(כ"ל סעיף א'), ווארום יעדער ארבעט
און פעולה וואס מען זאל ניט טאן, איז
תוכנה הפנימי — בויען א „הויז“, וואס
א הויז באשטייט הויפטזעכלעך פון אב-
נים כ"ל: בשעת מען טוט א דבר טוב,
צי דאס איז א מצוה, צי דאס איז עשיית
דברי הרשות לשם שמים אדער אין
אופן פון „(בכל דרכיך) דעהו“ ³¹, איז
מען דערמיט מוסיף א שטיק אין דעם
בנין פון קדושה; און בשעת מען טוט

(19) ראה בארוכה ד"ה והי' הנשאר בציון
תרצ"א פ"ב וז', ד"ה אור ליד ש"ת פ"ג.
ובכ"מ.

(20) וכל' ס' יצירה (פ"ד בסופו) ב'
אבנים בונות ב' בתים וכו' — ולהעיר
מנגעים פ"ב, מ"ב.

ובפרט ביהמ"ק — השלימות ד-עיר אלקי-
נו" (ירושלים) — שעיקרו הי' אבנים,
כדלקמן סעיף ה' וסעיף ח'.

(21) זח"ב קמח, ב' ובהל אור ע' שנת,
שהוא ע"ד שאור"ל (מדרש הגדול) עה"פ
(בראשית ה' ג) שמקודם היו כקופין.

(22) נח (יא ג) וראה שער הפסוקים
ר"פ שמות. לקו"ת לג"פ עה"פ (עב, ג ואילך
— אוה"ת נח כרך ג תרסב, א ואילך. שם כרך
ו תתרסו, א ואילך).

(23) החילוק בין ב' האופנים — ראה
לקו"ש ח"ג ע' 907. 932.

(24) היפך בנין ירושלים (ראה רש"י תול-
דות כה, כג — ממגילה ו, א. וראה גם
זח"ב רלו, א. רמ, א. עיי"ש).

(25) תו"א עז, ג לקו"ת לג"פ שם. וראה
גם ד"ה והי' הנשאר שם פ"ו.

(26) ד"ה והי' הנשאר שם. וראה גם
תו"א שם. לקו"ת לג"פ שם.

(27) רמב"ם הל' בית הבחירה פ"א ה"ח.

(28) עקב ח, ט.

(29) ראה תו"א שם.

זאגט „שױן אבנים בבבל, שהיא בקעה“
— ווייל בבל (ובבלל א „בקעה“³¹) איז
נידעריק — אן ארט פון העלם האור
אלקי, פון חשך, ביז אן אויך בנוגע
דער תורה ווי זי איז אין בבל זאגן
חז"ל³²: „במשכנים הושיבני — זה תל-
מוד בבלי“. דעריבער איז דארטן ניט
שייך די מדרגה פון „אבנים“ וואס
בריתם בידי שמים.

ד. עפ"י וואלט מען געקענט מסביר
זיין דעם טעם פארוואס די עבודה קשה
פון די אידן אין מצרים איז געווען
ביי לבנים — און ניט ביי אבנים —
ווארום היות דער צוועק דערפון איז
געווען צו בויען „ערי מסכנות לפרעה“
(הי"פ פון „עיר אלקינו“, כ"ל), איז
דערפאר אויך דער בנין זייערער בא-
שטאנען ניט פון „אבנים“ וואס דייטן
אן אויף קדושה, נאר פון „לבנים“ וועל-
כע זיינען דהתאם צו „ערי פרעה“.

אבער אין אמת'ן איז דער ביאור ניט
מספיק: וויבאלד אן די כוונה פון די
מצריים איז געווען צו אויסנוצן אין
דער בויערונג פון ערים דקליפה דווקא —
די כחות און חיות פון קדושה (ווי דער
פסוק איז עס מדגיש: „ויעבדו מצרים
את בני ישראל גו' וימררו את חייהם
גו'“, כ"ל תחילת סעיף ב'), האבן זיי
דאך לסאורה געדארפט זוכן אויך (ואד-
רבה — ביתר שאת³³) דעם אויסנוץ פון
אבנים פאר זייערע ערים, בכדי זיי זאלן

און ניט ביי רצפת לבנים³⁴ — ווייל
דער דאזיקער איסור איז מצד דעם טעם
וואס אין אן אנדער ארט טאר ניט גע-
טאן ווערן א זאך וואס איז בדוגמא
צו דעם וואס מ'טוט אין בית המקדש³⁵
— השתחוו', און וויבאלד אן לבנים
מצד עצמם פארמאגן ניט קיין אנדייט
אויף אן ענין פון קדושה, איז דעריבער
די השתחוו' אויף רצפת לבנים ניט
קיין דוגמא צו דער עבודת ההשתחוו'
אין בית המקדש];

לבנים האבן אין זיך אויך (אן אפשר-
ריות אויף), הי"פן הקדושה³⁶, ווי די
גמרא³⁷ זאגט בנוגע ע"ז³⁸ „זקף לבר-
נה“³⁹.

און דאס איז די הסברה וואס רש"י⁴⁰

(30) מג"א או"ח סקל"א ס"כ.
(31) רש"י ד"ה לא אסרה תורה (מגילה
כב, ב), הרמב"ם (הל' ע"ז פ"ו ה"ו ואילך,
וראה כס"מ שם) מפרש הטעם מפני שזהו
דור עושי, ולכאורה גם כזה יל"פ דהא
שעשו כן לע"ז הוא מפני שהייתה עבודה
בקדוש [וע"ד שמצינו במצבה (שקדמה לדין
אבן משכית ברמב"ם שם) — דאחובה לאבות
(ספרי שופטים טז, כב) ד"ל דמפני זה
עשאוה חק לע"ז (ראה פרש"י שם, ולהעיר
מאזה"ת ויצא קצה, א ואילך)] אף שביהמ"ק
(שבו רצפת אבנים) נבנה זמן רב לאחר
איסור אבן משכית.

(32) ראה פרדס בשער ערה"כ ערך לבינה
(הובא באזה"ת שמות ע' כד, זאת חנוכת
תר"מ ספ"ד, וראה גם ד"ה והי הנשאר שם
ספ"ד): לבינה הוא מססרא דמסאבותא.
(33) ע"ז מו, א (וראה גם סוטה מו, א
— בכמה דפוסים נשמט ע"י הצנזור) —
הובא במקומות שבהערה שלפנ"ו, וראה
רש"י (ע"ז) שם — לפי שהוא בידי אדם,
משא"כ אבני הר שנדלדלו שאין בהן תפיסת
ידי אדם. (עיי"ש, ולהעיר ממ"ש (איכה ג,
לח) מפי עליון לא תצא הרעות).
(34) ואפילו עבירה קלה של דברי סופרים
— נפרד בה ביחודו ואחזותו כמו בע"ז
משם בשעת מעשה (ראה תניא פכ"ד, כה).
(35) ראה גם לקו"ת לג"פ שם.
(36) נח יא, ג.

(37) להעיר מס"ת בוח"א עה, א; ומאמר
רז"ל (עירובין ו, א, ושי"נ) בקעה מצא וגדר
בה גדר, וראה ד"ה והי הנשאר שם פ"ו,
שבקעה הו"ע ביוקע ופירור.
(38) כן הובא בכ"מ בדא"ת, וכ"ה בשל"ה
בית חכמה (טז, ב) ובית הגדול (לו, רע"א),
ובסנהדרין כה, א (וכ"ה בשל"ה שער הגדול
לה, ב): זה תלמודה של בבל.
(39) ע"ד המבואר באגה"ת ספ"ו.

זיך רצון און כוונה. קומט דאך אים.
אז בשעת מען בויט דעם „עיר אלקינו“
פון „לבנים“ וואס זיינען נידעריקער,
פירט מען דורך די כוונה פון „דירה
בתחתונים“ מער ווי ווען מען טוט דאס
דורך „אבנים“.⁴⁵

און בדוגמא ווי ביי דער מעלה פון
ביהמ"ק לגבי דעם משכן : אז דער מש-
כן, וואס איז געווען א „דירת ערא“
צום אויבערשטן,⁴⁶ איז בעיקר געווען
געבויט פון (קרשים) ארזים — צומח.
און דער ביהמ"ק, וואס איז געווען א
„דירת קבע“ של הקב"ה,⁴⁷ איז געווען
געבויט בעיקר פון אבנים⁴⁸ — דומם,
וואס איז נידעריקער⁴⁹ פון סוג הצור
מח.⁵⁰

אין אמת'ן אָבער, איז דער הסבר נישט
גענוגנדיק: אויב מצד דעם עילוי הנ"ל
וואס איז דא אין לבנים (אז ווען דער
„עיר אלקינו“ ווערט געבויט פון זיי

קענען ענינים און האָבן אַ יניקה אויך
פון דער קדושה פון די ענינים שבראיתם
בידי שמים⁵¹.

מח מען זאָגן, אז אדרבה : נישט גע-
קוקט אויף דעם גודל העילוי אין דער
בחינה פון אבנים, האָבן די לבנים אין
זיך נאך אַ העכערע מעלה. און טאָקע
צוליב אַט דער מעלה האָבן זיך די
מצריים אזוי שטאַרק באַמיט צו באַ-
שעפטיקן די אידן (הויפטזעכלעך און
די מערסטע צייט) דווקא ביי לבנים,
בכדי אַריינצוקריגן אין רשות הקליפה
אויך די הויכע מדריגה וואָס איז אין
„לבנים“.

ה. לכאורה וואָלט מען געקענט
מבאר זיין, אז די מעלה וואָס איז פאַראַן
אין די נידעריקע „לבנים“ לגבי די
העכערע „אבנים“ (וואָס צוליב אַט דער
מעלה האָבן די מצריים געוואָלט בויען
די „ערי מסכות לפרעה“ דווקא פון
„לבנים“) — באַשטייט טאָקע אין זייער
נידעריקייט :

ס'איז דאך ידוע⁵², אז „נתאוה הקב"ה
להיות לו (ית') דירה בתחתונים“ —
און ווי דער אַלטער רבי (דער בעל
ההילולא פון כ"ד טבת⁵³) איז מדגיש⁵⁴
„שאין תחתון למטה ממנו“ — ד. ה.
אז וואָס מער תחתון עס איז די בחינה
וואָס ווערט אַ „דירה“ צום אויבערשטן
אַלץ מער און טיפער ווערט אויסגעפירט

(40) וע"ד שמצינו (הל' ת"ת לאדה"ו פ"ד
סוסיג) שתומצ"ד דרשע קודם שעשה תשובה
מוסיפים כח בקליפות.

(41) נתחומא נשא טז. וראה גם במדבר
פ"ג, ו.

(42) כן ה"י מוסיף (פעמים רבות) כ"ק
אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע — נתבאר בלקו"ש
ח"ט ע' 27 ואילך.

(43) שנת תקע"ג — מוצש"ק פ' שמות.

(44) תניא פל"ו.

(45) להעיר מ"כל דבר שבחובה אין בא
אלא מן החולין" (מנחות פב, א).

(46) ראה שהש"ר פ"א, טז (ג). וכמ"ש
(ש"ב ז, ו) ואהי מתהלך באהל גוי (תו"א
ר"פ י"גש).

(47) ראה שהש"ר שם. וכמ"ש (תהלים
קלב, יד) זאת מנוחתי עדי עד (תו"א שם).

(48) ואסור לעשות בו עץ בולט (רמב"ם
הל' ביהמ"ב פ"א ה"ט (וגם הראב"ד ס"ל
כן — ראה כס"מ שם). חינוך מצוה תצב
— הובאו בתו"א שם).

(49) ומה שבנין ביהמ"ק ה"י מאבנים ולא
מלבנים שהם „תחתון“ יותר — ראה להלן
הערה 76.

(50) וכמבואר בתו"א שם, תו"ח ד"ה ויגש
פ"ח וסדור כא, ב.

— ובלקו"ת ברכה צט, ד וב"מאמרי
אדה"ו — הנחות הר"פ ע' פא, מבואר
מעלה זו גם בנוגע למשכן שילה, לפי שה-
כתלים * שבו היו מאבנים. עיי"ש.

(*) בלקו"ת שם : היריעות. והוא טה"ד
(הערות כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע —
נדפסו בסוף ס' לקו"ת).

קרע המשכן איז געווען פון עפר, און פונקט ווי אין משכן בכלל, אזוי אויך דאָרט. אין דעם קרע המשכן, האָט זיך אויפגעטאָן דער „רשכנתי בתוכם“. — ווי פאַרשטאַנדיק אויך פון דעם פסק דין „ומן העפר אשר יהי בקרע המשכן יקח הכהן“⁵².

און וויבאַלד אזוי, אַז אויך אין משכן איז געווען המשכת אלקות אין אַזאַ תחתון „שאין תחתון למטה ממנו“, פאַרוואָס איז ער טאַקע געווען געבויט פון „צומח“ און ניט ווי דער ביהמ״ק — פון „דומם“?

ז. נאָר דער ביאור אויף דעם איז: אַט דער עילוי וואָס טוט זיך אויף דורך המשכת אלקות למטה, בתחתונים, דריקט זיך אויס אויף צוויי אופנים: (א) דורך אַזאַ המשכה זאָגט זיך אַרויס דער תוקף בלתי מוגבל פון דעם אויבערשטנס אור, אַז ער איז „אין סוף“ — ער האָט אויף זיך ניט קיין שום הגבלות, ביז ער ווערט נתפשט און איז מאיר אויך אין דעם סוג היותר תחתון (וואָרום ווען דער אור וואָלט געהאַט אויף זיך וועלכעס־איז הגבלות, וואָלט ער ניט קענען דערגרייכן אזוי נידעריק). [ובדוגמא ווי דאָס איז ביי אַן איש חסד: וואָס גרעסער זיין חסד איז, דערגרייכט זיין פעולת הטוב צו אַלץ נידעריקערע מענטשן, און ווי מען זעט ביי אברהם אבינו, וואָס זיין מדת החסד איז געווען בלי גבול⁵³, האָט ער משה פיע געווען אַפילו צו אַ ערביים (ב) שהשתחו (און צו וואָס) ג) לאבק שעל גבי רגליהם⁵⁴].

(52) נשא ה' יו.

(53) ראה תו"א (ד"ה אנכי מגן לך) יב, א. ובהגהות ע"ז בלקות לג"פ (פ"ת, א. אוה"ת לך (כרך ד) תרצג, א ואלף).

(54) ב"מ פו, ב. וראה לקו"ש ח"א ע' 28.

ווערט דורכגעפירט די כוונה פון „דירה בתחתונים“ באופן יותר נעלה.

— האָבן די מצריים (ווענדיק די העכסטע ענינים אין קדושה צו פאַר-ווענדן אין קליפה, להבדיל) בלויז גע-דאַרפט וועלן אַז די בויאונג פון די ערי פרעה, ערים דקליפה, זאָל געטאָן ווערן (דורך אידן און) פון לבנים; אָבער ניט לייגן השתדלות אַז אויך דאָס אויס-אַרבעטן פון די „לבנים“ זאָל זיין דורך אידן, וויבאַלד אַז די מצריים האָבן גע-צוואונגען די אידן צו מאַכן די לבנים — ואדרבה: דער עיקר פון דעם „זיע-בידו“ איז געווען אין עשיית לבנים⁵⁵, איז דערפון משמע אַז אין דעם דריקט זיך טאַקע אויס דער תכלית העילוי (און דערפאַר האָבן זיך די מצריים אזוי פאַרלייגט אויף דעם אַז אידן זאָלן „מאַכן לבנים“ פאַר ערי פרעה, בכדי צו האָבן אַ יניקה פון אַט דעם ענין נעלה וואָס טוט זיך אויף דורך „עשיית לבנים“).

ו. בכדי צו פאַרשטיין אַט דעם עי-לוי אין עשיית לבנים, פאַדערט זיך פרי-ער צו מבאר זיין גרינטלעכער דעם חילוק הנ"ל צווישן דעם משכן און בית המקדש — וואָס דער משכן איז געווען געבויט בעיקר פון צומח, און דער בית המקדש — פון דומם.

ווען דער משכן וואָלט אין זיך אינ-גאַנצן ניט געהאַט דעם סוג הדומם, וואָלט מען דאָס געקענט פאַרשטיין בפש-טות — אַז אין אים האָט זיך נאָך אי-בערהויפט ניט אויפגעטאָן די „דירה בתח-תונים“ אין דעם דומם וואָס „אין תחתון למטה ממנו“ (און דאָס האָט זיך אויפ-געטאָן ערשט אין ביהמ״ק). דער אמת איז דאָך אָבער, אַז אויך דער סוג הדו-ם איז געווען אַ טייל פון משכן: דער

(55) כדמוכח ממקומות המסומנים בהערה 6.

דעם אמת. וע"ד מ"ש הרלב"ג יי: וזה מסגולת האמת שהוא מסכים לעצמו מכל צד.

און וויבאלד עס רעדט זיך וועגן א הכרה אין דער אמת'קייט פון אלקות מצד די נבראים למטה, איז ברור, אז דאס ווערט בעיקר ובאופן נעלה דער גרייכט דורך ראיות פון עניני הבריה (מלמלמ"ע), אז די בריאה תחתונה גופא באווייזט דעם אמת פון אלקות. אבער אויך דאן וועגן די הכרה קומט מצד דעם גילוי פון דעם אור אלקי מלמעלה צו די נבראים — וואס דאן איז די הכרה ניט אזוי שטארק און דורכדרייג גענדיק — איז דאך, אין דעם וואס זיי זיינען מקבל דעם אור און באנעמען דעם אמת אלקי, פאראן א גרעסערע מעלה ווי אין עצם הגילוי פון דעם אור פאר זיך. ווארום קבלת ההשפעה איז טיפער פון דער השפעה גופא יי, ובלשון הקבלה והחסידות: דער שרש הכלים איז העכער ווי דער שרש האור.

[און אויך אויף דעם איז דא די דוגמא פון איש החסד יי — זיין רצון צו טאן טוב מיט אנדערע מענטשן קומט (ניט בלויז מחמת דער נויטווענדיקייט

ב) דורך דעם, וואס דורך אט דער המשכה ווערט גדולתו ית' דערקענט „בתחתונים“, דריקט זיך אויס (ניט בלויז די אומבאגרייפליכקייט פון דעם אור, וואס ער דערגרייכט אויך למטה, נאר אויך) די אמת'קייט פון אלקות, דערמיט וואס אויך דער מטה, נבראים תחתונים (וואס זיינען ניט אלקות) האבן אין אים א הכרה יי.

און דער אויפטו אז נבראים זיינען מכיר אלקות, שטעלט מיט זיך פאר א פיל גרעסערן (חידוש ובמילא —) מעלה ווי דאס וואס דער אור אלקי דערגרייכט אויך למטה. ווארום דא ווערט אמר תיות האלקות באוויזן אויף אזוי פיל, אז אויך א זולת דערזעט און אנערקענט

(55) וי"ל שזה ב' הענינים „כדי להטיב לברואיו ויכירו גדולתו כו“ (ע"ח שער ה' כללים בתחלתו). וי"ל שזה החידוש דיכירו גדולתו על „בגין דישתמודעון ליי“ (שבוהר פ' בא מב, ב), שהכונה במבין דישתמודעון ליי (דמשמע גם) בעל כרחו) — הוא שיהי גילוי אלקותו ית'

(וכדאיתא בע"ח בתחלתו (ושער הקדמות הקדמה ג') „שיתגלו שלימות כחותיו כו“ וממ"ש בע"ח שם „וכבר נתבאר טעם זה בספר הזהר .. וגם בפ' בא כו“, מובן שבכללות הו"ע אחד עס „בגין דישתמודעון ליי“, וראה גם ד"ה יו"ט של ר"ה תרס"ו וד"ה שוקיו עמודי שש תש"ב פ"ח, אשר ענין „יתגלו כו“ הוא פירוש במאה"ז „בגין כו“)

אבל ענינו של המקבל רצונו וכו' אינו נוגע בזה. משא"כ הכונה במלברואיו ויכירו כו" — הוא — שהנבראים יכירו את גדולתו ית' ויזכו להיות מרכבה כו'.

ועפ"י יוכן מה שהטעם בע"ח ושער ה' הקדמות שם הוא בנוגע לכללות ההתהוות, ואילו בשער הכללים שם „האציל נקודה א' הכלולה מ' (והם י"ס של העקודים שהיו בכלי א')“ — כי טעם זה דיכירו גדולתו כו" נשלם בהאצלת בחי עקודים דוקא (ולא בהבחי שלמעלה מזה) לפי שבעקודים הוא התחלת הכלים (ד"ה השם נפשנו בחיים תשכ"ד. ועיין המשך תער"ב חי' ע' אק"ט).

(56) ס' מלחמות השם מאמר ו' ספס"ו — הובא ב"קיצורים והערות לתניא" ע' קב. (57) וזהו החידוש שבסוף מעשה במח' שבה תחלה" על „נעוץ תחלתן בסופן“: „סופן“ הכונה לסיום וגמר ההשפעה, ובחי זו נעוצה ב„תחלתן“ — תחלת וראשית ההשפעה (וכנ"ל בפנים, שעי' המשכת האור עד למטה מטה — „סופן“, מתגלה תוקפו הבלתי מוגבל, משא"כ „סוף מעשה“ הו"ע קבלת ההשפעה, ובחינה זו מגעת במחשבה תחלה" היינו תחילה אפילו לפני תחלת המחשבה — למעלה משרש ההשפעה (ד"ה השם נפשנו שם. וראה גם תו"ח שם פ"ב גי'. המשך תער"ב (שם ואילך). לקרש חי"ט ע' 384 ואילך).

(58) ראה בארוכה תו"ח שם פ"ג.

למטה: דער דאך פון משכן איז גע-
ווען מלמעלה למטה — פון אילים ותח-
שים ועצים וצמר — פון סוג החי,
די ווענט (נידעריקער פון דאך) — פון
סוג הצומח, און קרקע המשכן וואס איז
גאָר למטה — איז געווען עפר (דומם).
אין ביהמ"ק אָבער איז געווען פאָר-
קערט: דער עיקר און הויפטזאך פון
זיין בנין — איז געווען דער סוג פון
דומם — פון אים איז געווען געבויט
דער גאנצער ביהמ"ק — און די כלונ-
סאות של ארץ (צומח) וואס זיינען אין
אים געווען איינגעבויט, זיינען בלויז
געווען א טפל, גאָר בכדי צו אונ-
טערשפאָרן די ווענט וכיו"ב.

בשעת דער עילוי פון דעם "תח-
תון" באַשטייט בלויז דערין וואָס
דורך אים דריקט זיך אויס דער בלי
גבול פונעם אור אלקי, ווייזנדיק אָן
ער ווערט נמשך אַפילו למטה (אָבער
ניט אָן דער תחתון גופא ברענגט מיט

פון יענע וואָס דאַרפן אָנקומען צו זיין
פעולת הטוב, גאָר אויך) מצד זיין טבע:
וויבאלד ער איז אָן איש הטוב, מאַנט
זיך ביי אים, פון דער נאָטור, צו מש-
פיע זיין און מטיב זיין.

און ווי מען געפינט ביי אברהם אבינו,
אָן בשעת ער האָט ניט געהאַט קיין
אורחים וועמען צו משפיע זיין חסדים,
האָט ער דערפון געהאַט צער, ווייל
זייענדיק בעצם אַ איש החסד, האָט דאָס
זיך ביי אים געפאָדערט מצד זיין טבע;
און דעריבער, איז כּשם ווי דער גילוי
פון זיין טבע בהשפעת הטוב האָט אים
פאַרשאַפט תענוג, אַזוי האָט דער העדר
ההשפעה פון זיין מדת החסד אים גורם
געווען צער.

און דאָך זעט מען, אָן בשעת דער
איש החסד איז משפיע טוב צו אַ צווייטן
און יענער איז מקבל די השפעה, רופט
דאָס ביי אים אַרויס נאָך אַ גרעסערן
תענוג, מער ווי דער פאַרגעניגן וואָס
אים פאַרשאַפט זיין רגשנות החסד —
ווייל די קבלת ההשפעה דערלאַנגט טי-
פער ווי די השפעה גופא.

ח. און דאָס איז דער חילוק צווישן
דעם משכן און דעם ביהמ"ק: אין מש-
כן איז געקומען צום אויסדרוק די אומ-
באַגרעניצטקייט פון דעם אור אלקי, ווי
ער קומט אַראָפּ מלמעלה און ווערט
נמשך אויך למטה מטה, ביז אין סוג
הדומם; און אין ביהמ"ק האָט זיך אויפ-
געטאָן, אָן דער תחתון גופא — דער
סוג הדומם — איז געוואָרן אַ כלי צו
אלקות.

און דערפאַר איז אין משכן געווען
אויסגעשטעלט דער סדר בדרך מלמעלה

(59) רש"י ר"פ זירא. וראה גם ב"ר
פמ"ח ט.

(60) ראה ד"ה החודש הזה ש"ח פ"ג.
ביוהשמע"צ תש"ח פכ"ו. ובכ"מ.

(61) ורק שבהיות תחתון שב(ג) יריעות
הי' גם מין אחד של פשתן נוסף על ג' מיני
צמר (רש"י תרומה כו, א). וי"ל שזה ענין
הממוצע שצ"ל בין דרגא לדרגא. וכן —
ט"ס ותחתית הקרשים עמדו כאדונים —
דומם.

(62) ולכאורה צע"ק מתקרת ביהמ"ק שהי'
גבים ושדרות בארום (מ"א ו, ט) — צומח.
ולהעיר ממדות (פ"ד מ"ו) שצ"ג זה הייתה
מעזיבה (מ"ט) אבנים וסיד. ובתו"א ותו"ח
שבהערה 64, ש"הכלונסאות של ארץ שהי'
בתקרה הם היו תמיכין לבד לעיקר התקרה
הנעשה מבחי' דומם, "להחזיק המעזיבה
בלבד" (וראה מאמרי אדה"ו תקס"ה ע' קמב,
קמח, קמו). ולהעיר ג"כ מלקו"ת וסידור
שבהערה 50, שהארום בהתקרות היו שקועים.
ע"ש. ואכ"מ.

(63) ראה מדות פ"ג מ"ח (כפי גירסת
רוב המפרשים). כסף משנה לרמב"ם הל'
ביהב"ח פ"א הי"ט. מפרשי המשנה שם בפ"א
מ"ו. ועוד.

(64) תו"א ר"פ ויגש. תו"ח שם פ"ח.

געווען בלויז „מעין עולם הבא“ —
ניט די תכלית השלימות און אמיתות
פון דירה בתחתונים.

וועט מען עס פארשטיין לויט דעם
ידועדיקן וואָרט „פון דעם אַלטן רבי׳ן
— בעל ההללא — אויף דעם וואָס
ס׳ווערט געזאָגט: „נתאוה הקב״ה להיות
לו ית׳ דירה בתחתונים“, אָז „אויף אַ
תאווה איז קיין קשיא ניט“. ד. ה. אָז
דאָס וואָס דער אויבערשטער האָט גע-
וואָלט האָבן אַ „דירה בתחתונים“ איז
עס ניט מצד אַ טעם, נאָר דאָס איז
בבחי „תאווה“, כביכול, וואָס איז הע-
כער פון צו האָבן אויף זיך אַ טעם.”

(67) תו״א שם. ובתו״ח שם: בדוגמא
דלעתיד. ולהעיר מתניא פל״ו: ונודע ש׳
ימוה״מ כ״י מעין זה בשעת מ״ת.
(68) המשך תרס״ו בתחלתו. ד״ה שוקי
שם פ״ט.

(69) והטעמים שבוהר וע״ח (דלעיל הערה
55) הם הקדמה והכנה להשלמת הכוונה
ד״ה „דירה בתחתונים“. כי ענין ה״דירה“ הוא
[לא רק שנמצא בה כל העצם, אלא גם]
שהעצם נמצא בה בגילוי (ראה בארוכה
לקו״ש ח״ד ע׳ 1054), ולכן צריך להס״ב
לברואי״ו, ויכירו גדולתו — בבחי׳ הגילויים,
כי ידעו והכירו זו הם הכנה לגילוי העצמות.
(ובדוגמת המבואר בלקו״ש ח״ג ע׳ 956,
שאהוי״ר, עם היותם בבחי׳ גילויים, הם
„דרכי הוי״ — לפי שעל ידם דוקא בא
עצמותו ית׳ בגילוי, במעשה המצות. ע״ש).

וכמו שהתהוות, עם היות שהיא רק
ביכולת העצמות, ככ״ו ההתהוות בפועל הוא
מהאור וע״י התלבשותו בכלים (אגה״ק סי׳
כ׳ — קל, ריש ע״ב), כן גם השלמת הכוונה
ד״ה „דירה בתחתונים“ — דירה לעצמותו, הוא
ע״י (הקדמת) „להס״ב לברואי״ו — אור,
ויכירו גדולתו“ — כלים.

וי״ל בדא״פ שזהו ג״כ הסדר ב״ושכנתי
בתוכם“: משכן — אור, ביהמ״ק (דשלמה)
— כלי, וביהמ״ק דלעתיד — דירה לעצמותו.

(70) והנפקותא שמהו בעבודת האדם:
באם כל ענין ההתהוות ה״י מצד הטעם,
הרי ישנו איזה ענין ותפיסת מקום להבריאה,
בזה שהיא משלמת את הכוונה. ובמילא —

זיך ארויס דעם עילוי), דאָן באַקומט
ער (דער תחתון) די השפעה צום סאַמע
ענדע, דאָס מיינט אין אַ נידעריקע
דרגה. וואָרום וויבאַלד דאָ רעדט זיך
דאָך וועגן המשכת האור, און זיך המ״
שכה איז דאָך אין דעם סדר פון „מלמ״
עלה למטה“; פריער ווערט ער נמשך
אין העכערע מדריגות, און דערנאָך —
אין נידעריקערע מדריגות, קומען די
נידעריקע מדריגות נאָך (אויך במעלה)
די העכערע, און אַזוי איז געווען אין
משכן.

בעת אָבער אָז דער עילוי באַשטייט
אין דעם תחתון גופא, וואָס ער ווערט
אַ כלי צו אלקות, ער איז מכיר גדולתו
ית׳, איז דאָך מובן, אָז דער עיקר
החשיבות איז אין דעם תחתון וואָס
„אין תחתון למטה ממנו“. און דער-
פאַר איז אין ביהמ״ק געווען דומם דער
עיקר.”

ט. אעפ״י אָז אין ביהמ״ק האָט זיך
אויפגעטאָן דער ענין אָז תחתונים גופא
זאָלן זיך כלים צו אלקות (ניט בלויז
וואָס דער אור ווערט נמשך אין זי״),
פונדעסטוועגן האָט זיך אין אים נאָך
אַלץ ניט אויפגעטאָן דער אמת׳ער ענין
פון „דירה בתחתונים“. דער תכלית
האמיתי פון דירה בתחתונים וועט ערשט
דערגרייכט ווערן לעתיד לבוא, אין דעם
זמן פון ימות המשיח ובפרט אין דעם
זמן פון תחיית המתים, אָבער אין
ביהמ״ק איז די „דירת קבע של הקב״ה“

(65) ראה גם תו״ח שם, שבביהמ״ק ה״י
גילויי דסוף מעשה במחשבה תחלה (ראה
לעיל הערה 57).

(66) וזהו גם הטעם מה שהמשכן ה״י
דירת ער״א של הקב״ה וביהמ״ק דירת קבע
(נסמן. לעיל הערות 46; 47), כי כשהגילוי
נמשך רק מזמנה, אינו חודר בפנימיות כ״כ
(ולהעיר מלקו״ת ויקרא (ב, בד), שאתערותא
דלעילא מצד עצמה — כשאין אחרי׳ מיד
עבודה מלמטלמ״ע — אין לה קיום).

אין נמשך געוואָרן ביז למטה מטה.
אָדער וואָס אויך) די גבראים תחתונים
זיינען דערהויבן געוואָרן צו ווערן אַ
כלי צו אלקות.

י. אין וואָס באַשטייט יע דער
אמת'ער אופן פון „דירה בתחתונים“
וואו עס פירט זיך אויס דער תכלית
פון „נתאוה הקב"ה“?

זאָגט דער אַלטער רבי יי, אַז דאָס
איז אין דער נידעריקסטער נידעריקייט,
אין דעם „תחתון שאין תחתון למטה
ממנו בענין הסתר אורו ית' וחושך כפול
ומכופל עד שהוא מלא קליפות וסטי"א
שהן נגד ה' ממש לומר אני דאפסי
עוד“ — דאָס מיינט: אין אַזאַ תחתון
וואָס האָט כלל קיין שייכות ניט צו
אלקות [ס'איז ניט שייך אַז אין אים
זאָל מאיר זיין קיין אור און אַוואי
ניט אַז ער זאָל זיין אַ כלי צו אלקות]
און אדרבה: ער איז פול מיט קליפות
ס'טרא אחרא וואָס זייער גאַנצער וועזן
שטעלט מיט זיך פאַר דעם הרגש פון
„אני דאפסי עוד“, דעם סאָמע היפּן
פון אלקות — נגד ה' ממש, און דאָרט
האָט דער אויבערשטער געוואַלט האָבן
זיין „דירה לו ית'“.

ווען אַ איד נעמט די ענינים „תח-
תונים“ וואָס זיינען פול מיט קליפות
וסטי"א וועלכע זיינען מנגד צו אלקות,
און דאָרט מאַכט ער אויף אַ דירה לו
ית' (ניט דורך זוכן מַגלה זיין דעם
טוב אין קדושה וואָס זאָל זיין באַהאַלטן
אין זיי פון פריער, ווייל אדרבה, זיי-
ער גאַנצער וועזן איז „נגד ה' ממש“,
נאָר) דורך צעברעכן און מבטל זיין

טעם, הרי מצד המעלה והשלמות שבוה,
אי אפשר שתושלם בו הכונה דנתאוה כו'
דירה. כי ענין הדירה הוא דירה לעצמותו
כביכול, והרי הרגש המעלה והשלמות
„סותר“ ל„גילוי“ העצמות (ראה הערות
שלפניו).

דערפון איז פאַרשטאַנדיק, אַז אַט"די
„דירה בתחתונים“ — אַלס תכלית פון
„נתאוה הקב"ה“ (למעלה מהטעם), מיינט
ניט אַז דערמיט ווערט דערגרייכט אַן
אויפטו פון אַ געוויסער מעלה און
שלימות — וואָרום אויב יע, הייסט עס
דאָך דאָן אַז די מעלה גופא איז אַ טעם
אויפן רצון צו דער „דירה“ — נאָר
דווקא אַזאַ אויפטו וואָס קען ניט באַ-
נומען ווערן ווי אַ מעלה און שלי-
מות יי; און דווקא דאָס איז די אמת'ע
דירה בתחתונים דורך וועלכער עס
ווערט אויסגעפירט די תכלית הכונה
פון „נתאוה הקב"ה כו'“.

און דערפאַר איז ביי דעם (משכן און)
ביהמ"ק נאָך ניט צוגעקומען צו דעם
אמת'ן תכלית פון „דירה בתחתונים“,
וואָס צו דעם איז נתאוה הקב"ה —
וויבאַלד דאָס איז געווען אַזאַ „דירה“
וואו ס'האָט זיך יע אויסגעדיקט אַ
באַשטימטע מעלה יי — וואָס (דער אור

תפיסת מקום גם להאדם העובד, בזה שהוא
הוא המשלים כוונה זו.

אבל מצד אמיתית ענין ההתהוות שהוא
רק לפי שכן עלה ברצונו ית' — נתאוה,
הרי אין שום יחס ותפיסת מקום להבריאה,
וכל ענינה הוא רק מה שעצמותו ית' נתאוה
כו', ובמילא, עשיית הדירה הוא דוקא ע"י
שלילת וביטול הרגש המציאות בתכלית (שלא
יחשוב האדם: והרי דבר אני בזה שהשלמתי
את הכוונה) — כי כל ענין ה„דירה בתח-
תונים“ אייז שצריך אליו כ"א לפי שנתאוה
כו' וראה להלן הערה 75.

71) וגם מזה שהכוונה דירה בתחתונים
הוא בעצמותו ית' שלמעלה מכל הגילויים
[שהרי גם האור שבבחי גילוי מן העצם
הוא בבביל כוונה זו (ד"ה ועשית ח"ש
תרע"ג אנכי היא תש"ג פ"ג)], מובן שמה
שנתאוה כו' הוא רק מצד רצונו ובחירתו
ית' ולא מצד טעם — כי עצמותו ית' הוא
שלילת כל התוארים ואין שייך בו שום
נטי ח"ו.

72) ולבד זאת שעל ענין זה אין צורך
להביאור דנתאוה כו' (מכיון שיש ע"ז

הקב"ה" יי.

און אַט־דער ענין, אויפצומאַכן אַ דירה
לו ית' אויך דאַרט וואו די נבראים
תחתונים זיינען „נגד ה' ממש“, האָט
ניט קיין טעם אין שכל און עס האָט
ניט קיין אַרט מצד בחי' הגילויים:

מכיון שהם מצד המשכת האור, איין ענין
התחדשות), ובמילא איין אמיתית הענין
זמנעם צדיקים“ (עבודת האדם).
ולהעיר מפרשי עה"פ (בשלח טו, יז)
מקדש אד' כיונו דידך: „ואימתי יבנה בשתי
ידים.. לעתיד לבוא כו“ — והרי מה
שגדולים מעשה צדיקים“ למדו (כתובות שם)
ממ"ש כוננו יד'.

75) ואף שעשית דירה זו באה רק ע"י
עבודת האדם, ממ"א אין בה שום עירוב של
הרגש מציאותו (ראה לעיל הערה 70). וב'
דוגמת המבואר בדי' אחרי הגיל בענין מעלת
עבד פשוט על עבד נאמן, שעבודת עבד ה'
פשוט דוקא היא התחדשות גמורה הבאה
בכח עצמו, ועם זה [ואדרבה, הא באה
תליא] כל העבודה נקראת על שם האדון,
כי עבד (הפשוט) אינו מהות בפני עצמו
כלל. עיי"ש בארוכה.

וגם מזה שהדירה היא לעצמותו (כדלהלן
הערה 77) מובן שביטול זה הוא געלה יותר
מהביטול שבהעבודה שמצד הגילויים. כי
הביטול שמצד בחי' הגילויים הוא רק „ד'
כולא קמי' כלא חשיב“, והביטול שמצד
העצמות הוא הביטול דהאין עוד“ (דעה)
ולקחתם לכם תרס"א. אם בחוקתי תרס"ז).

76) וכמו שהתהוות התחתונים אינו מצד
הטעם [וכמבואר בהמשך תרס"ו (בתחלתו)]
ותש"ב שם, שמצד הטעמים שבוהר וע"ה,
אי"צ להיות התהוות עולמות ביי"ע, ובפרט —
התהוות עה"ז, כן גם אמיתית ענין גילוי
(אלקות) שבהם, אינו מצד טעמים אלו. כי
מכיון שהתהוות עולמות התחתונים אינו מצד
[הטעמים שבבחינת] הגילויים, הרי הגילויים
דערלאנגען ניט בהם.

ועפ"י יובן מה שביהמ"ק הוצרך להיות
(לכתחילה) מאובנים דוקא — אף שהחידוש
שביהמ"ק (על המשכן) הוא מה שהתחתון
נעשה כלי אלקות (כניל סעיף ח'), והרי
„לבנים“ הם יותר „תחתון“ מאבנים והי'
צ"ל הבנין בלבנים מצד הענין בהם שאינם

די סט"א אינגאנצן, אזוי אַז די „דירה“
צום אויבערשטן ווערט געשאפן אויס-
שליסלעך מצד דער עבודה פון אידן
אין אַן אופן פון התחדשות יי — דאָס
איז די „דירה“ וואָס „נתאוה“

73) ובוה יובן מה שאמרו (שבת קיט,
ריש ע"ב. שו"ע אה"י ר"ס רסח) „כל
המתפלל בע"ש ואומר ויכולו מעלה עליו
הכתוב כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה
בראשית“, ובחז"ג מהרש"א שם: „כי ה'
אומר ויכולו הרי הוא מעיד על מע"ב (ראה
שו"ע שם ס"ב) והרי הוא נעשה שותף
עם הקב"ה כי בלתי עדותו לא יודע עשייתו“
— דלכאורה תמוה: האדם ע"י עדותו פועל
רק שיווע עשייתו, אבל אינו מחדש מאומה
במע"ב, ואיך הוא שותף להקב"ה שבורא
את מע"ב?

— כי שהנברא כיכר גדולתו (הגדולה זו
מע"ב. ברכות נח, סע"א) הוא חידוש גמור,
כניל. (ועל פי זה, ההערה ד"ויכולו“
הוא כענין עדי קיום (שלולא עדות) השטר
בטל, שעי' עדותם מקיימים — עושים את
המציאות). ומה שאמרו „מעלה עליו הכתוב“
— י"ל לפי שהכח לחידוש זה בא מעצמותו
ית' (כדלהלן בפנים ובהערה 79).

ועוד ענין בזה: קליפות וסט"א הם מצי-
אות דהעדר (תורת שלום ע' 134 ואילך).
ובמילא, ע"י העבודה דאתכפיא סט"א ואת'
הפכא חשוכא לנהורא, נעשה חידוש כה'
בריאה, שנעשה מ"העדר" — „מציאות“,
ועפ"י מובן הלשון „שותף כו' במע"ב“,
שמפשוט הלשון מוכח שהאדם פועל במע"ב
גומא (בהמציאות דשמו"א).

74) וכמ"ש (איוב יד, טו. וראה שמו"ר
סמליו. ויקיר רפליא) למעשה ידך תכסוף.
ואף שגם במשכן ומקדש אמרו (כתובות
ה, סע"א) „גדולים מעשה צדיקים“, ומבואר
בדי' גדולים מעשה צדיקים תרפ"ה פ"ו,
שהעלוי דמעשה צדיקים“ הוא מצד ענין
התחדשות שביטול היש לאין (וראה גם
שמו"ר שם, ש"למעשה ידך תכסוף“ קאי
על עבודת המשכן), ככ"ז, מכיון שהמשכת
הקדושה במשכן ומקדש אינו בתחתונים ממש
(המלאים קליפות וסט"א), הרי המשכה זו
אינה התחדשות כ"כ (וכדוגמת המבואר בדי'
חקקו תרס"ז (בהמשך תרס"ו. וראה גם ד"ה
אחרי תרס"ז) שהבירורים שבוךר מלמעלה

יא. עפ"י הנ"ל וועט מען אויך פאָר-
שטיין דעם טעם וואָס דער עיקר עבר-
זה אין גלות מצרים איז באַשטאַנען
אין „עשיית לבנים“:

דער סדר פון עשיית לבנים איז, אַז
נאָכדעם ווי מען לייגט אַריין דעם גע-
קנאָטענעם ליים אין דעם „מלבן“ וואָס
פורעמט אויס דעם ציור פון לבנים.
ווערן זיי דורכגעברענט אין אַ קאַלכ-
אויזן⁸⁰, בכדי זיי זאָלן ווערן פאָר-
האַרטעוועט און שטאַרק אַזוי ווי אבנים,
און ווי עס שטייט (ביים דור המל-
כה⁸¹): „גלבה לבנים ונשרפה לשרי-
פה ותהי להם הלבנה לאבן“⁸² — דורך
„ונשרפה לשריפה“ איז „ותהי להם
הלבנה לאבן“, אַז די לבנים באַקומען
די האַרטקייט און שטאַרקייט פון אב-
נים (שבידי שמים) און מען קען פון
זיי בויען אַ בנין (דקדושה)⁸³.

און וויבאַלד אַז אַט־די שטאַרקייט פון
די לבנים קומט דוקא דורך דעם וואָס
מען ברענט זיי אין פייער — וואָס ביי
כלי חרס איז דער דין⁸⁴, אַז נאָכן דורכ-
ברענען די כלי הייסט זי אַ נייע מצו-
ת, „פנים חדשות“⁸⁵ — איז עס דאָך

— היות אַז דאָ איז ניט שייך צו פועל
זיין אין זיי ניט דורך המשכת האור
און אפילו ניט דורכן שרש הכלים (ווי-
באַלד אַז זיי קענען ניט זיין קיין כלים
צום אור, כנ"ל); דאָס קען אויפגעטאָן
ווערן בלויז מיטן כח וואָס קומט פון
עצמותו ית' אַליין⁸⁶ (וואָס ער איז
דאָך דער וואָס „נשארה“ צו דער דאָ-
זיקער דירה) — וואָרום „הוא לבדו
בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס
המוחלט ממש“⁸⁷ — און אַט־דעם כח
האָט ער געגעבן כביכול צו אידן, אַז
אויך זיי זאָלן קענען אויפמאַכן אַ
דירה לו ית' בתחתונים אין אַן אופן
פון אַ נייער שאַפונג לגמרי, כנ"ל⁸⁸.

אבנים (כ"א למטה מהם) — כי בחי' הגילוי
שבביהמ"ק לא הי' יכול להיות נמשך בלבנים
בעינם הגיל — כיון שבזה היה מסטרא
דמסאבותא (להעיר מתניא רפ"ו והאוכל סתם
לא עדיפי כו' שבקליפות וסט"א כו' שבעה"ז
כו' רובו ככולו רע כו').

ואף ש"אם לא נמצאו אבנים בונין בלב
גים, הרי זה בנין (והמשכה בבחי') „לבנים“
בדרגתם שהם (כמו) אבנים (ראה בתניא שם
שמסיים רק מעט טוב מעורב בתוכה).

ולעזיר מהמבואר בהמשך מצה זו תר"ם
פ"ס בענין המעלה דנ"ח (שמצותה להניחה
על פתח ביתו מבחוץ) על לימוד התורה
— אף שגם בה נאמר „ובלכתך בדרך“
— שמכיון ש„בלכתך בדרך“ הוא בשוה
ל„בשבתך בנחתך“, אי"ו הענין דהמשכת
האור בהי"ר, טורי דפרודא, כבני תנוכה.
עיי"ש.

(77) וגם ה„דירה“ שנעשית בתחתונים היא
דירה לעמותו. וכמבואר בנדריו בכי"מ שב-
דירה נמצא כל העצם.

(78) אנה"ק סי' כ' (קל, ריש ע"ב).
(79) ראה גם ד"ה תעזו תרס"ו, שכתב
שבשמות שלמטה (בחי' עכדים פשוטים)
לברר את טבע החומרי הגמור דנה"ב —
שהיא „התחדשות גמורה כחדוש יש מאין“
— הוא מצד כח העצמות שביכולתו להתח-
מאין ליש. עיי"ש.

(80) רש"י נח יא, ג (ולהעיר מפרש"י
פרשתנו ה' ז), תרי"א עז, סע"ג ואילך.

(81) שהשעבוד בגלות מצרים „בלבנים“
הוא תיקון להחטא דדור הפלגה (מקומות
שנסמנו לעיל הערה 22. אהו"ת שמות ע'
כד. זאת חנוכת תר"ם פ"ד).

(82) תר"א שם.

(83) תורה התורה (פסחים ל, ב) וד"ה
אלא (ובחים צו, א), וראה רמב"ם הל' כלים
פ"א ה"ו וי"ג, רפס"ו. ועוד.

(84) ועד"ז בלבנים. וגם האדם (שהוא
העושה את הדירה), הרי יסודו הוא מעפר,
ולכן אין שום תקנה להתחמדותו שלו
[ולהגשיות שיש בו למדות רעות — יותר
מבבצ"ה, מצד חומר גופו (קונט' ומעין מס'ו
פ"ב)] רק ע"י שריפה — ביטול ישותו,
בדומת כלי חרס שאין מועלת לו הגעלה

פון דירה בתחתונים וואָס וועט זיין בימות המשיח ותחיית המתים אין „תלוי במעשינו ועבודתינו כל זמן משך הג' לות“⁸⁷, דאָרף דעריבער בדוגמא לזה אויך אונזער עבודה אין וועלט בזמן משך הגלות באַשטיין אין „עשיית לב-נים“ —

יעדער ענין אין וועלט הייבט זיך דאָך אָן אין תורה, תורת חיים — אין דאָס — „דא ליבון הלכתא“⁸⁸, וואָס דורך דעם וועט מען זוכה זיין אין תורה — „לגילוי פנימי התורה לעל להיות אראבו נפלאות“⁸⁹, און אין וועלט, אַז די וועלט וועט זיין בתכלית שלימות בריאתו⁹⁰, דער תכלית השלימות פון דירה בתחתונים, בבית משיח צדקינו, בקרוב ממש.

(משיחות ש"פ בלק תשכ"ד
וש"פ שמות תשכ"ו)

ניט קיין שטאַרקייט וואָס איז פאַראַן אין זיי און דער מענטש איז דאָס בלויז מגלה דורכן דורכברענגען זיי, גאָר אַ נייע שאַפונג וועלכע ווערט אויפגעטאָן בעיקר דורכן מענטשן — וואָס ברענט זיי דורך און איז מבטל זייער פריער-דיקע מציאות.

און דערפאַר ווייט עשיית לבנים (ווען דאָס ווערט געטאָן מיטן צוועק צו בויען מיט זיי דעם „עיר אלקינו“) אויף דער עבודה פון אויפמאַכן אַ דירה לו ית' בתחתונים:

כשם ווי „עשיית לבנים“ באַשטייט פון די צוויי ענינים: (א) דורכברענגען און מבטל זיין דעם ציור פון „לבנים“, וואָס ווייט אויף „סטרא דמסאביתא“⁹¹ און (ב) אַז דאָס וואָס די לבנים ווערן „קשים וחזקים כבנים“ — די קדושה/דיקע שטאַרקייט אַזוי ווי אבנים שבידי שמים — איז עס לגמרי אַ נייע מציאות וואָס ווערט געשאַפן דורך דער אַרבעט פונעם אדם;

אַזוי זינען אויך ביי דער עבודה פון „דירה בתחתונים“ פאַראַן ביידע ענינים: (א) דאָס ווערט אויפגעטאָן דורך צעברעכן און מבטל זיין די קליפה וסט"א וואָס די וועלט איז געווען פול מיט זיי, און (ב) דאָס איז לגמרי אַ נייע שאַפונג וואָס קומט דורך עבודת האדם.

און דאָס איז דער טעם וואָס דער עיקר עבודה אין זמן הגלות, אָנהויבן-דיק פון גלות מצרים (שרש לכל הגלות ית')⁹², באַשטייט אין עשיית לבנים — ווייל היות אַז דער תכלית השלימות

רוק צריך שריפה באש. ועיין לקו"ת בחור קו"ת ד"ה ואפו (מה, ג).

(85) נסמן לעיל הערה 32.

(86) ד"ה קול דודי תש"ט בתחלתו. וראה

ב"ר פס"ו, ד.

(87) תניא רפ"ו.

(88) רע"מ (בזח"ג קנ"ג, א). ועוד. — הובא ונת' בתו"א ריש פרשתנו, תו"ח ואוה"ת שם.

השייכות ד"לבון הלכתא" לב' הענינים דלבנים הוא — לפי שגם ב"לבון הלכתא" ישנם שני הענינים שבעשיית לבנים: (א) בירור וליבון ההלכות הוא ע"י הסרת והתשת כח הקליפות המעלימים ומכסים על ההלכות (ראה אנה"ק סכ"ו — קמד, ב ואילך), (ב) ע"י לבון ההלכות, מתחדשים גם ענינים חדשים (ראה אנה"ק שם, ד"ה אשרכים ישראל וד"ה לך לך תרס"ז).

(89) תו"א שם.

(90) תניא פל"ו. זח"ג קכ"ה, רע"א (וכבר העירו מזח"א קלט, א). רמב"ם סוף הל' מלכים. עבודה ח"ב פל"ט.

שמות ג

הבשר נתפשטו הקמטים וחזר היופי למקומו.

זאגט אויף דעם דער רשב"ם, אז דאס וואס די גמרא לערנט אפ אז "ליתתה במצרים והורתה שלא במצרים", איז עס פון דעם וואס דער פסוק "אשר ילדה אותה ללוי במצרים" איז "קרא יתירא הוא, דהא כבר כתיב בת לוי".

ב. שוין גערעדט פיל מאל, אז בשעת מען לערנט אפ איין ענין פון א צווייטן, איז כאטש אז לכאורה קען מען זאגן, אז דער לימוד איז בלויז א ראי' פאר אונז (אז בכדי מיר זאלן וויסן דעם ענין מוזן מיר אים אפאלערנען פון צווייטן ענין). איז אבער, אריינטראכטנדיק זיך אין שלימות התורה (ובמילא — תכלית הדיוק אין אלע אירע פרטים) מוז מען אָננעמען אז בפנימיות הענינים, איז דער ענין המלמד וואס באשטימט ווי און וואס דער ענין הנלמד איז — איז ער דער טעם אָדער די טיבה פון דעם ענין הנלמד (גופא, אָדער עכ"פּ פון זיין המשכה און גילוי צו אונז).

א. אויפן פסוק וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי, פרעגט די גמרא: פון פסוק "אשר ילדה אותה ללוי במצרים" לערנט מען אפ, אז יוכבד איז געבארן געווארן בין החומות — "ליתתה במצרים והורתה שלא במצרים", קומט דאך במילא אויס, אז בעת עמרם האט גענומען יוכבד'ן (צום צווייטן מאל) — איידער משה רבינו איז געבארן געווארן, איז זי אלט געווען הונדערט און דרייסיק יאָר.

(וואָרום: די אידן זיינען געווען אין מצרים צוויי הונדערט און צען יאָר, און בעת זיי זיינען אַרויס פון מצרים איז משה אלט געווען אַכציק יאָר).

היינט פאַרוואָס שטייט אין פסוק "ויקח את בת לוי" וואָס דער לשון "בת" מיינט אז זי איז געווען יונג? און די גמרא ענטפערט: "מלמד" שנולדו בה סימני נערות, נתעדן.

(1) פרשתנו ב, א.

(2) סוטה יב, א. ב"ב קכ, א. וכו' בשמור"ר פ"א, יט. וראה גם תיב"ע ופרש"י עה"פ.

(3) פנחס כו, גט.

(4) כ"ה הלשון ב"ב שם. אבל שם ככג, ב (ובדק"ס שם מובא גירסא ככפנים — "והורתה שלא במצרים") ובסוטה שם: ואין הורתה במצרים. וראה הערה 62.

(5) ראה פרד"א ורש"י שבהערה הבאה. ועוד.

(6) פרד"א פמ"ח. שמור"ר פ"ח, יא. תיב"ע בא יב, מ. פרש"י עה"ת (לך טו, יג. פרשתנו שם. ועוד).

(7) וראה ז, ז.

(8) בסוטה ושמור"ר שם, ליתא תיבת "מלמד" וגם לא סיום המאמר "נתעדן כו'".

(9) ב"ב קכ, א.

(10) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 241.

(11) ראה ער"ו דרמ"צ כב, ב בנוגע למצות אכילת מצה ושאר המצות שבעין זכירת יצי"מ, שזה שע"י מצות אלו "תקבע בלבבינו האמונה" מפני שיצי"מ הוא "אות ומופת גמור בחידוש העולם כו'" (חינוך מצוה כא) — הוא לפי שבפנימיות הענין נים, המצה וכן אמירת ההגדה וכו' יש בהם עצמם כח לחזק את האמונה.

(12) ראה לקו"ש ח"ה ע' 61 הערה 30.